

Д О Б Р О Т О Љ У Б Љ Е

Φιλοκαλία (=Филокалия) → *φιλία* (=филия = љубав) + *κάλος* (=калос = добро, право, лепо)

Добротољубље = ризница духовног бдења и трезвљења, чувар чистоте ума, тајна школа умне молитве, књига образаца вежби и подвига, необманљиви вођа духовног сагледања, рај Светих Отаца, златна плетеница светих врлина, књига препуна Исусовог радовања и уживања, труба која нам поново дозива благодат - збирно речено: сам орган обожења благодаћу Духа Светог.

Вера и молитва = права вера и искрена *умносрдачна молитва је истовремено делатност речју и мишљу, срцем и умом, душом и телом, вољом и снагом*, духовним сагледањем, прозрењем и вежбом, саможртвеним живљењем и подвизавањем, личним упражњавањем и делатном љубављу; она се испољава као Христољубље и Богољубље, и пројављује се као делатно Братољубље и Човекољубље, јер само живот и дело, у свеживотном и свеличном саборном јединству, чине пуноћу православног духовног Предања
...увек су нераздвојно спојени и сједињени *словесност делатна и дело словесно...*

Истинска лепота = највећа Лепота и највеће Добро јесте Љубљени Син Божији и Син Човечији, Богочовек Исус Христос - Он је крајња мета сваког Добротољубља.

По Светом Писму, свима нам је један посао/дело/служба: *живети, радити и служити Богу на славу, и себи и људима на спасење.*

АВА ЕВАГРИЈЕ ПОНТИЈСКИ (345–399) Ивора/Иверону, Понт (=Турска)
Ευάγριος ο Ποντικός (Евагриос о Понтикос)

I - ПОГЛАВЉА О ДЕЛАТНОМ ЖИВОТУ УПУЋЕНА АНАТОЛИЈУ

Пре кратког времена писао си ми, вољени брате Анатолије из Свете горе (Нитријске?) у Скит, иштући да ти разјасним симболичко значење египатске монашке схиме, сматрајући да она са разлогом има обележје које се разликује од свих других форми људског одећа. Ја ћу ти радо пренети оно што сам о томе сазнао од светих отаца.

Кукуљ (=капуљача од огртача) је символ благодати Спаситеља нашег Бога Који осењује ум монаха и својим покровом штити њихово младенаштво у Христу од оних који непрестано покушавају да им нанесу ударце и причине ране. Они који га носе на својој глави са снажном и делатном вером певају: „Ако Господ не сазида дом и не сачува град, узалуд се труди градитељ и бди чувар“ (Псалом 127, 1). Такви вапаји рађају смирење и искорењују гордост, то јест духовно зло које је на земљу свргло Луцифера који је јутром исијавао.

Обнаженост руку код њих показује нелицемерност живота (Касијан пише да су се рукави код њих простирали само до лаката). Јер сујета уме да се прикрива и одаје привид врлине свагда ловећи славу код људи и одгонети веру, као што говори Спаситељ: „Како ви можете веровати кад примате славу један од другог, а славу која је од јединога Бога не тражите?“ (Јован 5, 44). Добро не треба да постоји ради нечег другог, него напротив, све друго треба да постоји ради њега. Ако то не буде тако, јасно је да је оно што нас подстиче на чињење добра за нас драгоцене од самог добра. Било би, међутим, крајње неумесно замишљати било шта вишим од Бога и тако говорити.

Аналав/параман (=напрсник), који крстолико обавија њихова плећа, јесте символ вере у Христа, која прима кротке и која одстрањује препреке и чини да се делатост одвија без ометања.

Појас који обавија њихова бедра одстрањује сваку нечистоту и саопштава: „Добро је човеку да се не дохвати жене“ (1. Коринћанима 7, 1).

Кожух имају, будући да увек носе на телу умирање Господа Исуса (2. Коринћанима 4, 10), да би подављивали све неразумне страсти, да би учешћем у добру пресекали душевно зло, и да би, љубећи сиромаштво, бежали од богатства као од идолослужења.

Жезал је дрво живота. Он све, који га узимају у руке и који се о њега опиру, обавезује да се утврђују на Христу.

Ето, укратко шта симболизује схима. Облачећи братију у њу свети оци увек говоре следеће: 'Чеда, веру чини тврдом страх Божији, њега уздржање, њега непоколебивим чине трпљење и нада, од којих се рађа и бестрашће. Пород бестрашћа јесте љубав, а љубав је двер за природно познање које претходи богословљу и врховном блаженству.'

За садашњу прилику је довољно речено о светој схими и о поукама стараца. Сада ћемо, пак, говорити о делатном и спознајном животу, и то не само о оном што смо видели код стараца и слушали од њих, него и о оном о чему смо добили заповест да и другима саопштим.

Излагање о делатном животу ћемо разделити на 100 поглавља, а о спознајном на 650, понешто сакривши и понешто прикривши, „да не бисмо дали светињу псима, нити бацали бисере пред свиње“ (Матеј 7, 6), што ће, пак, бити јасно онима који иду за оцима по истом путу.

1. Хришћанство је учење Спаситеља нашег Исуса Христа, које у себи садржи све оно што се односи на живот, познање ствари и богопознање.

2. Царство Небеско јесте бестрашће душе са истинским познањем Онога Који јесте.

3. Царство Божије је познање Пресвете Тројице. Оно се шири сагласно стању ума, кога испуњава бескрајно блаженим животом.

4. Шта ко љуби, то свакако и жели, а шта жели, то се труди и да достигне. Сваком уживању претходи жеља, а жеља се рађа из осећања. Шта није везано за осећање, слободно је и од страсти.

5. Са отшелницима демони само лично ступају у борбу, док против оних који врлински живот проводе у општежићу или братствима они подстрекавају немарну братију. Ова друга борба је неупоредиво лакша од прве због тога што је немогуће на земљи наћи људе који би били гори од демона или који би на себе примили сво њихово зло.

6. Ум који лута заустављају читање, бдење и молитва. Пламтећу похоту гасе глад, труд и отшелништво. Узбуркани гнев утишавају псалмопојање, великодушност и милостивост. Све то пројављује своје дејство када се употребљава у своје време и у одговарајућој мери. Све, пак, што се врши у неодговарајуће време и без мере није дуготрајно, а што није дуготрајно пре је штетно него корисно.
7. Када душа жели разна јела, тада треба да је притеснимо хлебом и водом, како би била благодарна и за танку кришку. Јер, ситост жели разноврсна јела, а глад и насићење хлебом сматра блаженством.
8. Целомудрености, то јест чистоти тела, много помаже оскудност у води. Нека те у то убеди триста Израиљћана који су са Гедеоном победили Мадијам.
9. Као што је немогуће да се смрт и живот у истом тренутку нађу код истог човека, тако је немогуће да се љубав и новац нађу код неког у исто време. Љубав не само да троши новац, него и сам привремени живот свој приноси на жртву.
10. Ко бежи од светских задовољстава личи на кулу која је недоступна демону туге. Јер туга је лишеност задовољства, или садашњег или очекиваног. Од тог непријатеља не можемо се избавити све док имамо пристрасност ка било чему земаљском. Он своју замку за побуђивање туге поставља на ону ствар за коју нас види највише везаним.
11. Гнев и мржња умножавају раздражење срца, а милостиња и кротост га стишавају.
12. „Сунце да не залази у гневу вашем“ (Ефесцима 4, 26) да не би демони, напавши ноћу, уплашили душу и учинили ум страшљивим за борбу следећег дана. Страшни сни обично бивају после гневног узнемирења. Наш ум ништа толико не принуђава да иступи из строја, то јест да дезертира, колико узбуркани гнев.
13. Када због неког говора раздражајни део наше душе упада у узнемиреност, демони нам предлажу отшелништво, то јест усамљеништво, као добру ствар, како бисмо се, одстрањујући узроке огорчења, ослободили од смућења. Када се, пак, разгорева похота, они се старају да нас учине човекољубивим, да нас задрже међу људима, називајући нас суровим и дивљим због тога што се удаљујемо, како бисмо, похотствујући телом, сретали тела остајући у заједници. Њима не треба веровати, него чинити управо супротно.
14. Не предаји се помисли гнева, мислено водећи борбу са оним ко те је огорчио, нити, опет, блудној помисли, дуго задржавајући сладострасна маштања. Она помрачују душу, а ово води ка ободрењу страсти - обоје, пак, скрнавe ум. Тада ћеш се за време молитвословља, испуњавајући уобразиљу страсним ликовима као идолима, и не доносећи чисту молитву, сместа подврћи нападу демона унија, то јест мрзовоље, који обично напада при таквом стању, и слично псу, граби душу као некакву лешину.
15. Гнев је по природи назначен за борбу са демонима и са сваком греховном слашћу. Због тога нас и Анђели, побуђујући у нама духовну сласт и дајући нам да окусимо њена блаженства, подстичу на гнев против демона. Ови нас, пак, кроз завођење на светске похоте, подстичу на гнев против људи, насупрот природи, како би ум, помрачивши се и поставши бесловесан, издао сваку врлину.
16. Пази да, разгневивши се, не прогнаш неког брата. За тако нешто читавог живота нећеш побећи од демона туге који ће ти свагда за време молитве износити твој преступ.
17. Злопамћење угушују дарови. Нака те у то убеди Јаков који је даровима укротио Исава, који му је ишао у сусрет са четири стотине људи (1. Мојсијева 32, 6 и 1. Мојсијева 33, 1). Ми јадни ту неопходност можемо испунити и дарове заменити трпезом.
18. Када се подвргнеш нападу демона унија, то јест чамотиње, треба да, разделивши душу на два дела, један део учинимо утешитељем, а други утешаваним, и да почнемо да у себе уливамо благу наду, певајући

следеће Давидове стихове: „Због чега си тужна душо моја? И због чега се смуђујеш? Уздај се у Бога јер Му се исповедаш. Он је спасење лица мог и Бог мој“ (Псалам 42, 5, 11; 43, 5).

19. У време искушења не треба остављати келију, тражећи било какве оправдане поводе, него треба седети унутра и трпети, храбро сусрећући све противнике, особито демона унија, који је тежи, додуше, од свих, али зато и више од других чини душу искусном. Ако се, пак, бежи или се заобилази борба, ум ће остати неискусан, плашљив и лако ће се окретати у бекство.

20. Помисао сујете је тешко избећи. Ма шта учинио да је прогнаш, само ћеш дати повод за нови покрет таштине. Уосталом, демони се не противе свакој исправној помисли нашој, него неке та зла твар подстиче са намером да нас обману.

21. Ко се дотакао познања и окусио сладости од њега, више се не препушта демону таштине, макар му предлагао и све утехе света. Јер шта би веће од духовног сагледавања он могао да предложи? Међутим, све док не окусимо од познања, треба усрдно да проходимо делатни живот, исповедајући Богу нашу намеру да све чинимо ради Његовог познања.

22. Сећај се претходног живота и старих сагрешења твојих, те како си ти, будући страстан, прешао ка животу који не угађа страстима, и како си, опет, изашао из света који те је у многоме често врло смиравао. Размишљај такође и о томе ко те чува у пустињи и тера од тебе демоне, који зубима шкргућу на тебе. Такве помисли доносе смиреноумље и не дозвољавају приступ демону гордости.

23. Оно чега се са страшћу сећамо, раније на делу прихватамо са страшћу. И опет, оно што на делу примамо са страшћу, касније са страшћу држимо сећању. За онога ко је победио демоне који побуђују страст, ствари којима их они побуђују више не значе ништа. Јер невештаствени противник је гори од вештаственог.

24. Душевне страсти налазе повод за своје покрете у људима, а телесне у телу. Кретање телесних страсти прекида уздржање, а душевних духовна љубав.

25. Демони предводници душевних страсти упорно стоје уз душу и узнемиравају је до саме смрти. Томе насупрот, предводници телесних страсти је брже напуштају. При томе се једни демони, слично сунцу које излази или залази, дотичу само једног дела душе, док подневни демон обично обухвата читаву душу и подављује ум. Стога је отшелништво слатко после искорењења страсти, јер тада остаје само голо сећање на њих. Што се, пак, тиче борбе, тада остаје не толико сам подвиг борбе колико његово сагледавање.

26. Вредно је пажње питање да ли помисао приводи у покрет страсти или страсти помисао. Једни прихватају прво мишљење, а други друго. Страсти се обично покрећу од осећања. Оне се не покрећу код онога ко поседује љубав и уздржање, већ се појављују код онога ко их нема. Гнев захтева веће лекарство неголи похота. Љубав се због тога и назива врлином што је она узда гнева. Њу је и Свети Мојсије симболички назвао офиомахом (=змијогупцем), када је набрајао шта се може јести, а шта треба избегавати (3. Мојсијева 11, 22).

27. Због познате и никад не престајуће злобе демона, душа се разгорева против њима сејаних помисли, чим само примети њихово приближавање, и штити себе на тај начин што прихвата страсну особеност нападача, то јест гнев против помисли.

28. Није увек могуће испуњавати уобичајена правила, него је потребно обратити пажњу на околности и трудити се према снази око испуњења оног што је могуће. Но, тај закон правовремености демони не познају. Због тога нам они, будући да се увек непријатељски односе према нама, сметају да чинимо оно што је могуће, а подстичу на оно што је немогуће. Тако они болесне ометају да благодаре Богу за невоље које их сналазе и да великодушно трпе оне који им прислужују, немоћне подстичу на најстроже уздржање, а оптерећене годинама и пословима на вршење псалмопојања стојећи.

29. Кад нас невоља натера да на кратко време проборавимо у граду или селу, тада, општећи са световњацима, треба да се држимо најстрожег уздржања, како ум не би, одебљавши и оставивши уобичајено старање, учинио нешто против савести и обратио се у бегство гоњен демонима.
30. Када си у искушењу, не приступај молитви пре него што кажеш неколико гневних речи кушачу. Јер кад је душа обележена скверним помислима молитва јој не може бити чиста. Међутим, ако кажеш нешто гневно против њих, доведешћеш у пометњу непријатеље своје и истребити њихова подбадања. Слично дејство гнев обично показује и у односу на добре помисли.
31. Ко хоће да испита злобне демоне и да стекне навику препознавања њихових замки, нека прати помисли и опажа шта они настоје, а шта пропуштају, у каквим околностима и у које време који од њих особито делује, који за којим следује и који се са којим не слаже, и нека иште од Христа Господа разрешење свега тога. Демони су веома зли према онима који делатно ходе у врлинама са познавањем дела и све доводе до јасности, желећи да у мраку стрељају праве срцем (Псалам 11, 3).
32. При том посматрању наћи ћеш да су два демона крајње брза и да готово прстижу кретање нашег ума - демон блуда и демон који нас подстиче на богохулство. Последњи није дуготрајан, а први нам, уколико не покреће страсне помисли, не смета да напредујемо у познању Бога.
33. Тело од душе може одвојити само Онај Ко их је саставио, а душу од тела и онај ко стреми врлини у отшелништву. Јер отшелништвом наши оци називају сећање на смрт и бекство од тела, да се старање за тело не би претворило у похоту.
34. Они који погрешно претерано насићују своје тело и који старање о њему претварају у похоту (Римљанима 13, 14), нека се касније жале на себе саме, а не на њега. Напротив, они који су стекли душевно бестрашће преко њега и држе се уз његово посредништво могућег сагледавања Онога Који јесте, исповедају благодат Творца Који нам је дао тело.
35. Када ум почне да врши нерасејану молитву, читава се даноноћна борба своди на борбу са раздражајним делом душе.
36. Признак бестрашћа је кад ум угледа своју сопствену светлост, када постане спокојан у вези са маштањима у сну и лако, и правилно, схвата ствари.
37. Ум се оснажио ако за време молитве не представља ништа светско.
38. Ум који је уз Божију помоћ прешао поприште делатног живота и достигао познање, то јест сагледавање, већ сасвим мало или нимало осећа покрете неразумног дела душе: познање га узноси горе и одваја од чулнога.
39. Бестрашће поседује душа која и при сећању на ствари остаје спокојна, а не она коју ствари не плене.
40. О савршеном човеку се не може сасвим прикладно рећи: 'Он се уздржава', или о бестрасном: 'Он трпи', због тога што трпљење бива код онога који страда, а уздржање се веже за онога кога привлаче жеље.
41. Велико је дело молити се пажљиво, а певати пажљиво још веће.
42. Онај ко је у себе усадио врлине и ко је савршено њима овладао, већ се не сећа закона или заповести или, пак, казни, него говори као из природе и дела оно што му налаже прекрасна нарав коју је стекао.

43. Демонске песме покрећу нашу похоту и уваљују душу у срамна маштања, а Псалми и духовне песме свагда приводе ум сећању на врлине, хладећи при том жар гнева и гасећи похоту.
44. Уколико борци у борби узајамно наносе и примају ударце, онда свакако и демони, налазећи се у борби са нама и наносећи ударце, и сами од нас понешто примају. „Ожалостићу их и неће моћи устати“ (Псалам 18, 38). И опет: Они који ме жалосте и „непријатељи моји, изнемогоше и падоше“ (Псалам 27, 2).
45. Мудрост се везује са покојем, а благоразумност са трудом. Мудрост се не може стећи без борбе, као што се ни борба не може успешно извршити без благоразумности. Њој је поверено да се супротставља гневу који побуђују демони, као и да подстиче силе душе да делују сагласно природи, чиме се пробија пут ка мудрости.
46. Искушење за монаха јесте помисао која, ушавши кроз страсни део душе, помрачује ум.
47. Грех монаха је сагласност помисли са забрањеном греховном страшћу.
48. Анђели се радују када се умањује греховно зло, а демони кад се умањује врлина. Јер они су слуге милости и љубави, а ови робови гнева и мржње. Када нам се први приближе, испуњавају нас духовним сагледавањем, а други на душу наваљују срамна маштања.
49. Врлине не могу да пресеку насртање демона на нас, али могу да нас сачувају неповређеним од њих.
50. Делатни живот, то јест упражњавање врлина, јесте духовни метод којим се чисти страсни део душе.
51. Да би се душевне силе у потпуности исцелиле, није довољно једино благотворно дејство заповести, него и да ум поседује одговарајућа сагледавања, то јест размишљања.
52. Као што је могуће не противити се добрим помислима које у нас сеју анђели, тако је могуће одбијати зле помисли које у нас сеју демони. После првих помисли следи мирно стање душе, а за другима смућење.
53. Плод бестрашћа је љубав. Бестрашће је цвет делатног живота, а делатни живот се састоји у испуњавању заповести. Чувар тог испуњавања заповести је страх Божији који је, опет, плод праве вере. Вера је унутрашње благо душе које се обично може наћи и код оних који још нису поверовали у Бога.
54. Као што душа, делујући преко тела, осећа који су удови слаби, тако и ум, вршећи своју делатност, спознаје силе и, примећујући која му смета својом оштећеношћу, тражи заповест која је може излечити.
55. Водећи страсну борбу, ум не види замисли противника, будући да тада личи на ратнике који се боре ноћу у тами. Међутим, стекавши бестрасност, он лако препознаје замке непријатеља.
56. Последњи степен делатног живота јесте љубав, а врхунац познања је богословље. Почетак и једног и другог је вера и сагледавање ствари. Они демони који се дотичу страсног дела душе, називају се противницима делатног живота, док се они који нападају на саму словесну силу називају непријатељима сваке истине и противницима сагледавања.
57. Ништа од онога што чисти тело по очишћењу не остаје са очишћеним. Међутим, врлине, очистивши душу, остају и пребивају и у њој чистој.
58. Разумна душа делује сагласно са својом природом када њена желатељна сила стреми врлини, раздражајна се подвизава за њу, а словесна стреми сагледавању оног што постоји.

59. Онај ко напредује у делатном животу, умањује страсти, а ко успева у сагледавајућем, умањује незнање. За страсти кажу да ће се једном потпуно истребити, а о незнању говоре да ће се делимично прекинути, а делимично неће.

60. Добро и зло који се сусрећу у животу могу потпомагати и врлине и пороке. Дело благоразумности је користити се тиме ради успеха првих и ради прекора других.

61. Душа је троделна, по речима нашег мудрог учитеља, то јест Светог Григорија Ниског. Врлина словесног дела се назива разборитошћу, разумношћу и мудрошћу, желатељног целомудреношћу, љубављу и уздржањем, а раздражајног храброшћу и трпљењем. Када је, пак, присутна у свој души, назива се праведношћу. Дело опрезности је борити се са противним силама, подстицати врлине, прогањати пороке и средњим, то јест неутралним стварима располагати сагласно времену. Дело промућурности је да се све оно што помаже нашем циљу користи на правиан начин, а дело мудрости, сагледавати телесне и бестелесне твари у свим односима. Дело целомудрености јесте бестрасно гледати на ствари које обично у нама буде маштања и жеље, а дело љубави је односити се готово на исти начин према сваком лицу које носи образ Божији као према Првообразу, премда демони и покушавају понеког да унизе пред нама. Дело уздржања је са радошћу одбијати све што услађује грло. Дело трпљења и храбрости је не бојати се непријатеља и радо подносити све непријатности. Дело праведности је држати све делове душе сагласности и хармонији међу собом.

62. Плод сетве је жетва, а врлина знање. Као што сејање семена прате сузе, тако и духовну жетву прати радост (Псалам 126, 6).

63. Човек не може да одбаци страсна сећања уколико се не потруди да излечи желатељни и раздражајни део душе, први исцрпљујући постом, бдењем и спавањем на голој земљи, а други дуготрпљењем, незлопамтљивошћу и милостињом. Од те две страсти се граде готово све демонске помисли које подвргавају ум у сваку беду и погибао. Нико не може да се избави од њих уколико у потпуности не презре јело и пиће, имање и славу, па чак и само тело своје. То је потребно ради демона који често покушавају да човека поразе помоћу њих. Због тога је на сваки начин неопходно да подражавамо невољнике на мору, који, због навале ветрова и таласа који се високо дижу, избацују ствари. При томе је свакако потребно марљиво пазити да нас при избацивању ствари не виде људи. Јер на тај начин бисмо изгубили своју награду и подвргли се бродолому још горем од претходног, будући да ће нас својим ветром продувати демон таштине. Стога и Господ наш, поучавајући у Јеванђељима нашег управитеља, то јест ум, говори: „Пазите да милостињу своју не чините пред људима, да вас они виде; иначе плате немате од Оца свога који је на небесима“ (Матеј 6, 1). Он опет говори: „Када се молиш, не буди као лицемери који радо по синагогама и на раскршћу улица стоје и моле се да их виде људи. Заиста вам кажем: 'Примили су плату своју.'“ (Матеј 6, 5), и опет: „А кад постите, не будите суморни као лицемери, јер они натмуре лица своја да се покажу људима како посте. Заиста вам кажем: 'Примили су плату своју.'“ (Матеј 6, 16). Обратите пажњу како Лекар душа милостињом лечи раздражљивост, молитвом чисти ум, а постом умртвљује похоту. Из тих врлина се састоји нови човек „који се обнавља за познање према лику Онога Који га је саздао“ (Колошанима 3, 10), у коме због бестрашћа нема ни мушког ни женског, а због јединства вере и љубави нема Јудејца ни Јелина, обрезања ни необрезања, варвара ни Скита, роба ни слободног, него је све и у свему Христос (Галатима 3, 28).

64. Нечисте помисли које се задржавају у нама услед страсти, низводе ум у пропаст и погибао. Јер као што се помисао на хлеб задржава код гладног услед глади, и помисао о води у жедном услед жеђи, тако се и помисао о новцу и другим имањима задржава у човеку због среброљубља, а срамне помисли због страсти похоте. На тај начин се објашњава и наше задржавање на помислима сујете и разним другим. Немогуће је да ум, који је погружен и потопљен у такве помисли, стане пред Бога и украси се венцем правде. Тим помислима је био покраден онај јадни ум који се, по јеванђелској причи, одрекао вечере богопознања. На исти начин је и онај који је свезан за руке и ноге и бачен у крајњу таму, од таквих помисли имао саткану одећу, коју је Онај Који га је позвао сматрао недостојном свадбе. Свадебно одело је

бестрашће словесне душе која се одвојила од светских похота. Какав је узрок тога да помисли о чулним стварима, задржавајући се, кваре познање рећи ће се у поглављима о молитви.

65. Демонској помисли се противе три помисли, које је одсецају када се задржи у уму: анђелска, наша и она која произилази из наше воље када се устреми ка добру, као и још једна наша, која произилази из људске природе, на основу које и незнабошци, на пример, воле своју децу и поштују своје родитеље. Доброј помисли се противе само две помисли: демонска и наша која произилази из наше воље која се устремила ка злу. Јер од природе не произилази никаква зла помисао, будући да од почетка ми нисмо били зли, јер је Господ на Своју њиву посејао добро семе. Било је време када није било зла и опет ће бити када га неће бити. Семења врлине су неуништива. У томе ме подржава јеванђелски богаташ који је, и будући осуђен на ад, ипак још био милосрдан према својој браћи, а милосрђе је најбоље семе врлине.

66. Неки од нечистих демона увек седе поред оних који читају старајући се, на сваки начин, да ум одвуку на нешто друго. Често се дешава да они као повод узимају чак и Божанствено Писмо како би их навели на рђаве помисли. Дешава се да они насупрот обичају наводе на зевање или на тежак сан, који се много разликује од обичног. То сам сам на себи испитао и то доста често, иако нисам добро разумевао узрок. Од Светог Макарија сам слушао да је и зевање неблаговременно и да је сан од демона. Као доказ тога он наводи обичај из древног предања да се приликом зевања на уста полаже крсно знамење. Све то ми од њих трпимо стога што при читању немамо трезвену пажњу и не сећамо се да читамо свете речи Бога Живог.

67. Код демона се дешавају препуштања и уручивања, уколико неко од њих изнемогне у борби и не успе да покрене своју вољену страст. Размотривши то, нашао сам следеће: ако нам помисли неке страсти дуго времена не досађују, а затим се она неочекивано покрене и почне да пече, иако ми за тако нешто нисмо дали никакав повод неком својом немарношћу, онда знајте да је на вас устао демон још више зао него претходни. Заузевши место претходног, он је испољио своје зло. Видећи то, нека ум прибегава Богу, узевши кацигу спањења, обукавши се у оклоп правде, извукавши мач Духа и подигавши штит вере (Ефесцима 6, 14-17). Погледавши на небо са сузама, нека он говори: „Господе Исусе Христе, сило спасења мога“ (Псалам 140, 7), „приклони ухо Своје и пожуре да ме склониш. Буди ми Бог заштитиник и дом прибежишта, који ће ме спасти“ (Псалам 31, 2). Нека он, нарочито пошћењем и бдењима, свој мач учини бљештавим. Након тога ће страдати још неко време, нападан и засипан распаљеним стрелама лукавог, али ће најзад и тај демон, мало-помало, постати исти какав је био и његов претходник. Он ће се умирити, све док не приђе да га замени неки још гори од њега.

68. Нечисте помисли се често односе и шире на многе ствари, плове преко великих мора, не одбијају дуга путовања, покретане пламеном страшћу. Међутим, ако су унеколико очишћене, постају много притешњеније него што су оне необуздане, и услед слабости страсти, не могу да се шире на многе ствари. Због тога се оне крећу највише у кругу оног што је природно, и по премудром Соломону, неко време лутају (Приче Соломонове 7, 12), сабирајући трску ради безаконог прављења цигли (2. Мојсијева 7, 12), не дотичући се плевне. И тако, потребно је изузетно чувати срце како би се оно као срна избавило од мреже и као птица од замке (Приче Соломонове 6, 5). Јер лакше је очистити нечисту душу, неголи већ очишћену и опет израњављену поново уздићи до здравља, због тога што демон туге увек ускоче у зенице очију и за време молитве изобразавља изглед идола греховне страсти.

69. Словесну природу, умртвљену грехом, Христос буди на покајање сагледавањем свих векова, то јест прошлих, садашњих и будућих. Његов Отац, пак, душу која умире Христовом смрћу, која умире греху, васкрсава богопознањем. То и значе речи апостола: „Ако с Њим умресмо, с Њим ћемо и живети“ (2. Тимотеју 2, 11).

70. Када ум скине старог човека и обуче се у оног који је од благодати, угледаће своје стање сличним сафиру или боји неба, што Свето Писмо назива местом Божијим, каквим су га видели старци на Синају (2. Мојсијева 24, 10).

71. Ум неће увидети место Божије у себи уколико не стане изнад свих помисли о вештастеном и тварном. Он, пак, не може да стане изнад њих уколико се не свуче од страсти које га везују са чулним предметима и помисао орасположују према њима. Те страсти ће свући уз помоћ врлина, а прости помисли посредством духовног сагледавања. Међутим, и то ће напустити када му се јави она светлост која за време молитве знаменује место Божије.

